

## آشنایی با مرکز احیاء میراث اسلامی

### علی رویی علام رووشتی

را به مرحله عمل درآورد و با فراهم ساختن امکاناتی به این آرزوی دیرینه جامه عمل بپوشاند، از این رو طرح و آرزوی خویش را با حجت‌الاسلام و المسلمين حاج سید جواد شهرستانی، ریاست محترم مؤسسه آل‌البیت و نماینده حضرت آیت‌الله العظمی سیستانی در میان گذارد و موافقت ایشان را جهت همکاری در این امر بزرگ جلب نماید. و چنین شد که با فراهم شدن مکان و امکانات فنی و تامین اعتبار، در تاریخ ۱۳۷۴ شمسی / ۱۴۱۶ قمری، اقدام به تأسیس «مرکز احیاء میراث اسلامی» کردند و این مرکز در قم شروع به کار کرد.

ایشان در مورد مشکلات و موانع بی‌شماری که بر سر راه اهل تحقیق و پژوهشگران وبالمال در مسیر تحقیق، پژوهش و تصحیح متون خطی و دستیابی به آنها وجود داشته و دارد و نیاز به تأسیس چنین مرکزی را چنین شرح می‌دهد: «یکی از مشکلات محققان، دستیابی آنان به نسخه‌های چاپ نشده کتابها و نسخه‌های قدیمی تصحیح شده یا به خطوط مؤلفین، برای تحقیق و کاوش در مسائل علمی یا ادبی یا تاریخی و جز اینها، تا نسخه مورد اعتماد بیشتری را ارائه دهند و کتاب را بدون غلط و اشتباه یا اقلام غلط چاپ کنند».

سپس اضافه می‌کنند که: «محقق باید مدتی جستجو کند که منابع موردنیازش وجود دارد یا نه و بر فرض وجود چنین منبعی، نسخه آن کجا یافت می‌شود و در کتابخانه عمومی است یا در خانه‌ها و کتابخانه‌های شخصی دفن شده، پس از اطلاع بر جایگاه آن آیا می‌توان آن را دید یا عکسی تهیه کرد یا نه؟ پس از قبول عکس دادن صاحبان کتاب، چگونه و با چه هزینه‌ای می‌توان عکس گرفت؟ گاهی برای طی این مقدمات، هفته‌ها یا ماهها وقت صرف می‌شود و پس از تحمل رنج و زحمت و صرف هزینه‌های جانکاه، نتیجه، غیر مثبت بوده و جوینده دست خالی و مأیوس بر

مرکز احیاء میراث اسلامی، مؤسسه‌ای پژوهشی، فرهنگی و خدماتی است که در تاریخ ۱۳۷۴ ش/ ۱۹۹۵ ق/ ۱۴۱۶ م، در شهر مقدس قم، به همت حجت‌الاسلام و المسلمين سید احمد حسینی اشکوری، دانشور فرزانه، پژوهشگر و فهرستنگار محقق، پی افکنده شد و هم‌اکنون دارای ۵۷۰۰ نسخه خطی، ۲۵۰۰ نسخه عکسی، بیش از ۱۱۰۰۰ جلد کتاب چاپی که از این تعداد ۱۲۰۰ جلد آن چاپ سنگی است، ۱۵۰ سند و مدرک و تعدادی نشریه، مجله و فصلنامه. این مرکز از نظر سازمانی وابسته به دفتر حضرت‌الله العظیمی سیدعلی سیستانی -دام ظله‌العالی- است و تأمین اعتبار و فراهم آوری امکانات مالی و مکانی آن توسط این دفتر، انجام می‌پذیرد.



#### اهداف

انگیزه تأسیس چنین مرکزی و هسته اولیه این فکر و اندیشه، بنا به گفته مؤسس محترم آن جناب آقا حسینی اشکوری، به سالها پیش و آن زمان که ایشان در نجف می‌زیستند، باز می‌گردد. زیرا در آنجا بود که وی با برخی از محققان، مصححان و اهل تحقیق آشنا شد و گرچه این آشنایی و ارتباط، چندان چشمگیر نبود، اما همان ارتباط کم، کافی بود که با مشکلات اهل تحقیق و موانع که در سر راه آنها در دسترسی به منابع و نسخه‌های خطی وجود داشت آشنا شود و جرقه‌ای در فکر و ذهن ایشان روشن گردد و پس از مهاجرت به ایران و گستردگی ارتباطات با اهل پژوهش و تحقیق از یک سو و ورود خود ایشان به صورتی گسترده‌تر در حوزه تحقیق متون و تصحیح و احیای میراث گرانقدر عالمان اسلامی و شیعی، از سویی دیگر و چهره نمودن موانع و مشکلات عمیق بر سر راه اهل تحقیق در دستیابی به این میراث بزرگ به صورت دلخواه از طرفی دیگر، عزم ایشان را حزم کرد که طرح ذهنی خویش

در این بخش از هر نسخه خطی که فیلمی تهیه می شود، آن را در دو نسخه چاپ و عکس آن تهیه می گردد. یک نسخه را صحفی و جلد می نماید و به صورت کتابی در گنجینه عکسی مرکز نگاهداری و شماره گذاری می شود، تا کسانی که به این مرکز حضوراً مراجعه می کنند، بتوانند از این نسخه های عکسی مجلد، استفاده نمایند و نسخه ای دیگر به صورت برگه و بدون تجلید، در مخزن کتابخانه مرکز نگهداری می شود تا برای زیراکس و عکس گیری مجدد، آماده باشد و در صورت اعلام نیاز یک مؤسسه و مرکز علمی یا محققان و مصححان، در اختیار آنان قرار گیرد. این نکته نیز، ضروری است اشاره شود که کتابهایی که از آن فیلم و عکس تهیه شده، پس از چاپ عکس آنان، همگی دارای یک شماره مسلسل است به این معنا که فیلم کتاب و دو نسخه عکسی تهیه شده اند آنها دارای یک شماره است تراحت تر قابل دسترس و بازیابی باشد.

گفتنی است که طبق همین شماره ها، فهرستنگاری تفصیلی از آنها فراهم می گردد و تنظیم فیش های الفبایی نام کتابها، مؤلفان و موضوع آنها نیز، بر اساس مقررات و ضوابطی فراهم می شود و بدین ترتیب کار مراجعه کنندگان به این فیلم ها و عکسها، به آسانی و بدون اتفاف وقت، امکان پذیر می گردد.

در مورد چگونگی تهیه عکس از نسخه های خطی، جناب آقای حسینی اشکوری، نکات و مطالبی در مصاحبه ای که با ایشان داشتم، عنوان کردند که شنیدنی و قابل توجه و تأمل است و بیان آنها می تواند مشوق دارندگان نسخه های خطی و همکاری آنان با این مرکز شود و آن نکات به این شرح است:

ایشان کتابخانه ها و دارندگان نسخه های خطی را به چند دسته تقسیم می کردند:

۱. دسته ای از آنها کسانی هستند که از کار مراکز شدیداً استقبال کرده و همه نوع همکاری با آن را، بدون هیچگونه توقع و چشمداشتی، انجام می دهند و مرکز با این گونه کتابخانه ها و صاحبان نسخه های خطی، مشکلی ندارد و به راحتی از نسخه های موجود نزد آنان، فیلم و عکس تهیه می نماید.

۲. دسته دوم کتابخانه ها و اشخاصی هستند که در برابر همکاری با مرکز و در اختیار گذاشتن نسخه های خطی خوبیش جهت تهیه فیلم و عکس، توقعاتی و چشمداشتی از این مرکز دارند و این مرکز تا آنجا که امکان داشته باشد، به توقعات آنان پاسخ می دهد. گاه اتفاق افتاده که کتابخانه ای خصوصی و شخصی که در دادن نسخه ها با مرکز همکاری کرده است، دیده ایم که نسخه ها

می گردد و جز حسرت و ناکامی بهره ای نداشته است!». و ادامه می دهد که: «برای رفع این مشکل نیاز مبرمی به ایجاد مرکزی برای گردآوری عکس نسخه ها به نظر می رسید. در این مرکز پیشنهادی، باید از کتابهای مختلف موجود در کتابخانه های عمومی و شخصی، عکس تهیه شود و پس از تنظیم فهرستهای لازم، عکسها در اختیار جویندگان، بدون تشریفات دست و پا گیر و کمترین هزینه ممکن، قرار گیرد تا مشوق عالمان و کاوشگران در رشته های مختلف علمی باشد و از صرف وقت و هزینه های طاقت فرسا جلوگیری شود».

باتوجه به این مشکلات و نیازها بود که این مرکز تأسیس گردید و در همین مدت کوتاهی که به وجود آمده است، توانسته به نیازهای محققان و پژوهشگران پاسخ دهد و در کمترین مدت ممکن و با هزینه اندکی، عکس نسخه های درخواستی را به آن داده است.

## بخش ها

فعالیت های این مرکز، در پنج بخش اصلی، تمرکز یافته که به این شرح است:

### الف. بخش عکسی نسخه های خطی:

در واقع این بخش، هدف اصلی و محور اساسی تأسیس این مرکز است و بیشتر کوشش خوبیش را صرف راه اندازی و سرویس دهی به این بخش و فراهم آوردن عکس نسخه های خطی مورد نیاز در این بخش است که از کتابخانه های داخل و خارج کشور، تهیه می شود. البته در کتابخانه های داخلی، به کتابخانه های شخصی و شبه عمومی اهمیت بیشتری داده می شود، چرا که از این گونه کتابخانه ها اطلاعات ناچیزی داریم و از بیشتر آنها هیچ گونه اطلاعی در اختیار نیست و دستیابی به میراث گرانقدر و نسخه هایی که در اختیار دارند، بسیار دشوار است و این مرکز می کوشد که به هر صورت ممکن با این گونه کتابخانه ها و صاحبان آنان ارتباط برقرار نماید و از نسخه های موجود در آنها عکس تهیه نماید که تاکنون شماری از این کتابخانه ها و صاحبان نسخه های خطی شناسایی شده اند و با همکاری آنان، تعدادی نسخه های خطی، فیلمبرداری شده و عکس از آنها تهیه شده است. در خارج کشور نیز با کتابخانه های کشورهایی چون: ایتالیا، انگلیس، روسیه، آلمان و بعضی از کشورهای عربی ارتباط برقرار و از تعدادی از نسخه های مهم این کتابخانه ها عکس گرفته شده و اکنون در اختیار محققان و دانشوران کشور است.

دو راه میسر است، یکی از راه مکاتبه و نامه نگاری و ارتباطات مشابه و گاه بستن قرارداد همکاری و دیگری از راه سفرهای پر خرج مسئولان مرکز به خارج کشور و بازدید از کتابخانه‌های کشورهای مختلف که تاکنون چندین سفر انجام گرفته و منابع و نسخه‌های فراوانی شناسایی و از بسیاری از آنها فیلم و عکس تهیه و به این مرکز آورده شده است. از باب مثال، در سفر به کشور ایتالیا از چند کتابخانه مهم دیدار به عمل آمد و نسخه‌های مهمی شناسایی و از آنها فیلم تهیه شد. از کتابخانه‌و اتیکان ۱۹۵ نسخه شناسایی و از آنها فیلم و عکس گرفته شد و از کتابخانه آکادمی لینجی در رم، ۳ نسخه فیلمبرداری گردید که از این نسخه‌های انتخابی، حتی یک نسخه در ایران وجود ندارد و یا از کتابخانه‌های پاکستان، حدود ۳۰ نسخه عکس گرفته شده که هیچ یک از آنها در ایران موجود نیست.

پیش از سفر به کشورهای خارجی، از طریق مطالعه و بررسی فهارس نسخه‌های خطی کتابخانه‌های این کشورها، کتابهای مورد نظر انتخاب و لیستی از آنها تهیه می‌شود و گاه با دیدن اصل نسخه‌ها، انتخاب انجام و لیستی دیگر تهیه و سپس از آنها فیلم و عکس فراهم می‌شود. هم اکنون تعداد ۴۰۰ فیلم نسخه خطی، از کتابخانه‌های پاکستان، انگلستان، آلمان، ایتالیا و مقدار اندکی از کتابخانه‌های ترکیه و روسیه و برخی از جمهوریهای آسیای میانه، به این مرکز رسیده که هنوز موفق به چاپ و گرفتن عکس از آنها نشده ایم و امیدواریم در آینده نزدیک، این کار میسر شود. نسخه‌هایی که عکسی از آنها تهیه و صحافی می‌شوند، کوشش شده از نظر شکل ظاهری نیز، بسیار زیبا، چشم نواز و به یک اندازه و طلاکوبی شده باشند.

فهرست نگاری نسخه‌های عکسی، را فرزندان جناب آقای اشکوری، آقایان سید جعفر و سید صادق حسینی اشکوری که از طلاب پژوهشگر مرکز هستند، به عهده دارند و جلد اول فهرست نسخه‌های عکسی را تاکنون منتشر ساخته اند و سایر مجلدات آن نیز، به زودی آماده و در اختیار دانش پژوهان قرار خواهد گرفت.

#### ب. بخش نسخه‌های خطی:

از همان آغاز تاسیس مرکز و با اطلاع افراد دارای نسخه‌های خطی، عرضه نسخه‌های خطی برای فروش به این مرکز، شروع شد، اما به دلیل اینکه گردآوری اصل نسخه‌های خطی، جزو اهداف اولیه و اصلی این مرکز نبود، آنها رارد نموده و از خریدشان امتناع می‌شد، اما از دو سال پیش به این طرف خریداری برخی از نسخه‌های خطی نیز، تا آنجا که به هدف اولیه کمک نماید و مرکز

در وضعیت خوبی نگاهداری نمی‌شوند و نیازمند کمک مرکز، جهت حفظ و حراست از آنهاست و مرکز چند میلیون خرج آن کتابخانه و تهیه قفسه و موقعیت مناسبی برای آن نسخه‌ها نموده و حتی آنها را مرتب و منظم نموده و برایشان فهرست تهیه کرده است.

۳. برخی از این کتابخانه‌ها و افراد، آن قدر سطح توقع و خواسته‌هایشان در مقابل مرکز، زیاد بوده و ما توانایی برآوردن توقعات و نیازهای آنها را نداشته ایم، از این رو نتوانسته ایم تاکنون با این گونه کتابخانه‌ها و افراد کنار بیاییم، گرچه تعداد آنان کم و اندک است، ولی امیدواریم که روزی بتوانیم با آنان نیز، ارتباط برقرار نماییم و از نسخه‌های موجود آنان استفاده کنیم.

۴. شماری از کتابخانه‌ها و مراکز هم هستند که به هیچ وجه تاکنون جواب مثبت نداده اند و حاضر به همکاری با این مرکز علمی و فرهنگی نشده اند که تعداد این کتابخانه‌ها و افراد نیز، بسیار اندک است و ما امیدواریم که این دو گروه اخیر، در خود احساس مسئولیت نمایند و راه استفاده و بهره‌وری از نسخه‌های خطی خویش را برای همگان و بویژه این مرکز فراهم نمایند، تا این میراث بزرگ و ارزشمندی که در اختیار دارند و در واقع دفن شده اند، و حتی نام و نشانی از آنان در هیچ جا وجود ندارد و چه بسا بسیاری از کتابهای و آثار علمی دانشمندان گذشته که آثار خوبش را جهت استفاده مردم نوشته اند، بیش از این در بوتة فراموشی عمدى نگاه ندارند و برای اهل تحقیق قابل استفاده نمایند و حاصل سالهای رنج و تلاش علمای بزرگ را در اختیار همگان قرار دهند.

گاهی دیده می‌شود که نسخه خطی، نیاز به ترمیم و صحافی دارد و مرکز این کار را تقبل کرده است و این نسخه‌ها را ترمیم و صحافی نموده و به صاحبان آنها مسترد داشته است و اهل فن می‌دانند که ترمیم و صحافی فنی این نسخه‌ها، خود نیازمند خرجهای گرافی است که این مرکز متتحمل آن می‌شود.

اما در مورد تهیه عکس نسخه‌های خطی، از خارج کشور از



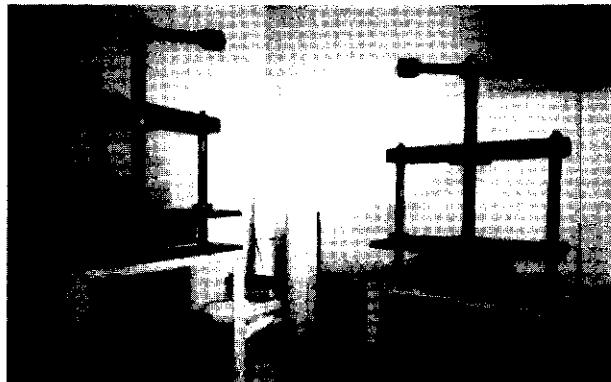
فهرستنگاری نسخه‌های خطی این بخش که اکنون بیش از ۵۷۰۰ نسخه است، به عهدۀ مؤسس مرکز حجت‌الاسلام سید احمد حسینی اشکوری است که هم اکنون جلد اول این فهرست، منتشر شده و باقی مجلدات آن در دست تهیه است و به زودی منتشر خواهد شد که از آنها جلد دوم آماده چاپ می‌باشد.

#### ج. بخش کتابهای چاپ سنگی:

انگیزۀ گردآوری کتابهای چاپ سنگی، جلوگیری از انراض این نوع کتابهای است که در میانشان بعضی کتابهای نادر و گاه مصحح وجود دارد و احتمال چاپ مجدد آنها بسیار ضعیف است، از این روز ایکسال پیش به این طرف، گردآوری و نگاهداری آنها در مرکز، در دستور کار قرار گرفت و تاکنون بیش از ۱۲۰۰ مجلد کتاب چاپ سنگی تهیه و گردآوری شده است و خود بخش خاصی را تشکیل داده‌اند و برای آنها نیز، فهرستی تهیه و در اختیار همگان قرار خواهد گرفت.

#### د. بخش کتابخانه عمومی:

با توجه به نیاز محققان و پژوهشگرانی که در مرکز کار می‌کنند و یا مراجعه کنندگانی که جهت استفاده از نسخه‌های عکسی و خطی مرکز در مرکز حضور به هم می‌رسانند، برای رفع نیاز آنان، اقدام به تهیه و خریداری برخی از منابع و مراجع عام شده و هم اکنون حدود شش هزار جلد از این گونه مراجع فراهم گردیده و در سالیانی به صورت قفسه‌باز نگاهداری می‌شود و در اختیار پژوهشگران است و طبقه بندي آن بر مبنای موضوعی است تا محقق به راحتی بتواند از آنها در جهت نیازهای خویش استفاده کند. این منابع به زبان عربی و فارسی است و ممکن است در آینده، مراجع مورد نیاز لاتینی نیز تهیه شود. قسمتی دیگر از این منابع به شکل قفسه‌بسته است که فقط در اختیار محققان و پژوهشگران خود این مرکز است و شمار مجلدات این نوع کتابها به حدود چهار هزار مجلد می‌رسد.



را از هدف اصلی باز ندارد، در دستور کار قرار گرفت و از آن تاریخ به بعد، برخی از نسخه‌هایی که به مرکز ارائه می‌شد خریداری می‌گردید که گاهی نسخه‌های ارائه شده به صورت مجموعه بودند که در میان آنها کتب تکراری نیز وجود دارد. خرید نسخه‌های خطی برای این مرکز، هدف دیگری نیز، دارد و آن حفظ و حراست از نسخه‌های خطی و میراث گرانقدر اسلامی است که از میان نرونده یا از کشور خارج نشوند.

در خریداری نسخه‌های خطی، هیچ محدودیتی در زبان و موضوع وجود ندارد، بر این اساس، نسخه‌های تهیه شده به زبان‌های عربی، فارسی، اردو و ترکی و در همه موضوعات و علوم و رشته‌های گوناگون است، چنانکه همین امر در تهیه نسخه‌های عکسی نیز، رعایت شده است.

برخی از نسخه‌های خطی خریداری شده مربوط به قرن پنجم هجری است و قدیمی نسخه موجود در مرکز، نسخه‌ای از نهج البلاغه است که گرانترین نسخه موجود در این مرکز نیز، می‌باشد که شاید از قرن پنجم هجری است. در میان این نسخه‌ها، بعضی نسخه‌های تزیینی و هنری بسیار جالبی نیز وجود دارد و شماری از نسخه‌ها دارای روی جلدۀای رنگ روغنی است و پشت این جلدۀا گل و بوته‌های برجسته است و پاره‌ای از آنها دارای چند سرلوحة طلا و تذهیب کاری شده است از جمله یک دوره شصت پاره با سر لوحة‌های تذهیب کاری شده مختلف و در شصت طرح جدا و مستقل است.

از این نسخه‌های خطی نیز، اگر اعلام نیازی از طرف مرکز و مؤسسه‌ای علمی و فرهنگی و یا از جانب اشخاص محقق و پژوهشگر، صورت پذیرد، به همان ترتیبی که در ارائه نسخه‌های عکسی، انجام می‌گرفت، عمل می‌شود، اما چون فعلًاً امکانات مرکز محدود است، فعالیتها بیشتر روی نسخه‌های عکسی خارج از کتابخانه مرکز متتمرکز است.



۱. عدم تشریفات و کاغذ بازی در سرویس دهی و ارائه نسخه های عکسی، به محققان و مراکز علمی و پژوهشی در داخل و خارج از کشور، به این شکل که این مرکز از کسانی که طالب عکس نسخه های خطی است، هیچ نمی پرسد که چه کسی هستی و یا از کجا و چه ارگان و مرکز و مؤسسه ای هستی و به محض درخواست از جانب اشخاص حقیقی و حقوقی، بلا فاصله در جهت برآوردن نیاز آنان اقدام می شود و در اسرع وقت، نسخه درخواستی در اختیار آنان قرار داده می شود. چنانکه اگر امروز تقاضایی به این مرکز برسد، فردا به تقاضای آنان رسیدگی و نسخه خواسته شده آماده می شود. از باب مثال، ۳۰ نسخه عکسی را از خارج کشور، تقاضا کردند و در عرض چهار روز، نسخه های خواسته شده آنان آماده و برایشان ارسال گردید.

۲. موضوع هزینه دریافتی از مقاضیان است که از هر برگ پرینت و زیراکس شده، فقط مبلغ ۲۰ تومان دریافت می شود و اگر دو رو خواسته باشند، مبلغ ۲۵ تومان و چنین است از کتابهای بزرگ و غیر وزیری.

این مرکز با در دست داشتن چاپ فیلم و پرینت کردن آنها، نه تنها فیلم های گرفته شده توسط خود مرکز را چاپ می کند، بلکه فیلم های افراد و مؤسسات و مراکز دیگر را نیز در اسرع وقت چاپ و به آنان تحويل می دهد و تاکنون بیش از ۲۰۰ حلقة فیلم را که مربوط به خارج از مرکز بوده، چاپ و پرینت کرده است.

همه این طرحها و برنامه ها و سرویس دهی ها در جهت اجرای همان اهداف اولیه مرکز است که آن کمک و خدمت به جامعه علمی و فرهنگی کشور و برآوردن نیازها و رفع مشکلات اهل قلم و محققان می باشد. زیرا این مرکز و مؤسسات مشابه، مربوط و متعلق به ملت است و باید در جهت رشد فکری و علمی و تحقیقاتی مورد نیاز ملت، حرکت کنند، از هر طریق و توسط هر کس که تأسیس شده باشد.

### ز. بخش خدمات و ماشینی:

در این بخش هم اکنون، چهار دستگاه زیراکس، دو دستگاه فیلم چاپ کن، دو دستگاه فیلم گیری و دوربین های فیلمبرداری، یکی برای میکروفیلم و دیگری جهت میکروفیش، یک دستگاه ظهور تمام اتوماتیک، چهار عدد کامپیوتر، یک دستگاه چاپگر پیشرفته و یک دستگاه اسکنر وجود دارد که چون ساختمان فعلی موقت و ظرفیت آن بسیار اندک است، در آینده با کمک خداوند متعال، همراه گسترش این مرکز، این امکانات خدماتی و ماشینی نیز، گسترش خواهد یافت.

بازیابی کتابهای موجود در این دو قسمت از طریق کامپیوتر، به راحتی امکان پذیر است و سرویس دهی این کتابها به محققان که به طریق سنتی چیده و طبقه بندی شده اند از این راه بسیار سهل و آسان و در اسرع وقت انجام می پذیرد.

### ه. بخش رایانه:

به دلیل حجم گسترده موجودی کتابخانه و پیشرفت سریع کار، جهت پاسخگویی سریعتر به محققان و پژوهشگران و اهل تحقیق، نیاز شدیدی به رایانه و کمک گرفتن از آن احساس شد که در ۱۳۷۸ شمسی / ۱۴۲۰ قمری، این بخش نیز، شروع به کار کرد و تمامی نسخه های فهرست شده عکسی و خطی در رایانه ذخیره سازی شد و حتی بسیاری از تصاویر نسخه های موجود، نیز به رایانه داده شد که اکنون قابل روئیت و سرج کردن است.

همچنین در این بخش، برای دستیابی مستقیم کاربران داخلی مرکز و خارج از آن، با استفاده از شبکه اینترنت، فهرست نسخه های عکسی و خطی با توضیحات کامل کتابشناسی و نسخه شناسی و تصاویر منتخب آنها و نیز فهرستهای متعدد الفبا، موضوعی، کتابخانه ها و فهرست مؤلفان، قابل استفاده می باشد. در این بخش جهت سهولت مراجعان، امکاناتی فراهم شده تا آنان بتوانند با کتابخانه های معتبر جهان، که در موضوعات اسلام شناسی یا شرق شناسی، فعالیت دارند، ارتباط برقرار کنند و از طریق شبکه مرکز، از این امکانات استفاده نمایند.

از فهرستهای منتشر شده نسخه های عکسی و خطی مرکز و همچنین از فهرستهای در دست تهیه، نرم افزار و سی دی تهیه شده است که به زودی عرضه خواهد شد.

### و. بخش فهرستنگاری نسخه های خطی، عکسی و چاپ سنگی:

از همان آغاز گردد آوری نسخه های عکسی و خطی و چاپ سنگی، شروع به فهرستنگاری آنها شد و هم اکنون، جلد اول فهرست نسخه های عکسی با جلد اول فهرست نسخه های خطی، منتشر شده اند و جلد های دوم و سوم فهرست نسخه های خطی، آماده فیلم و زینگ است و جلد چهارم آن نیز، در دست تهیه است؛ همچنین جلد های دوم و سوم فهرست نسخه های عکسی، برای فیلم و زینگ آماده شده و جلد چهارم آن آماده چاپ می باشد. از کتابهای چاپی سنگی نیز فهرستی در دست تهیه است که مقداری از آن آماده شده است.

دو نکته اساسی در مورد چگونگی سرویس دهی این مرکز گفته شده است که عبارتند از: